

Nr 4

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461).

Genom en den 16 december 1955 dagtecknad proposition, nr 10 år 1956, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461).

Härigenom förordnas, att hembiträdeslagen den 30 juni 1944¹, vilken enligt lag den 10 april 1953 (nr 151) gäller till och med den 31 oktober 1956, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 oktober 1959.

Propositionens innehåll

Hembiträdeslagen föreslås skola i sin nuvarande lydelse erhålla förlängd giltighet till och med den 31 oktober 1959.

Arbetstidsutredningens förslag m. m.

Hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461) gällde ursprungligen för en tid av tre år. Sedermera har lagens giltighetstid förlängts vid tre tillfällen, varje gång för tre år. Den sista förlängningen skedde genom lag den 10 april 1953 (nr 151), varigenom hembiträdeslagens giltighetstid utsträcktes t. o. m. den 31 oktober 1956.

¹ Senaste lydelse av 10 § se SFS 1947:264, av 15 och 16 §§ se SFS 1953:151.

Beträffande lagens innehåll får utskottet hänvisa till redogörelsen härför i propositionen s. 3 o. f.

Arbetstidsutredningen — som tillsattes år 1947 bl. a. för att verkställa en allmän översyn av arbetstidslagstiftningen — avgav i juli 1954 ett betänkande med förslag till ny arbetstidslagstiftning och partiell arbetstidsförkortning (SOU 1954: 22).

Enligt utredningens förslag skall 1930 års lag om arbetstidens begränsning samt vissa speciella arbetstidslagar avlösas av en allmän arbetstidslag, vilken i princip skall omfatta alla arbetstagare som mot vederlag användes till arbete för arbetsgivares räkning. Visserligen har utredningen av praktiska skäl ansett sig böra föreslå en del undantag från denna regel, men dessa undantag är väsentligt mindre omfattande än motsvarande undantag i den nuvarande lagstiftningen, och åtskilliga grupper av arbetstagare, vilkas arbetstidsförhållanden f. n. inte är reglerade i lag, komme till följd härav att omfattas av den allmänna arbetstidslagen. Till dessa grupper hör hembiträderna.

Utredningen har inte haft att pröva frågan om generell arbetstidsförkortning och dess förslag till allmän arbetstidslag bygger därför på förutsättningen att den ordinarie arbetstiden, raster oräknade, skall utgöra i genomsnitt åtta timmar om dagen. I fråga om metoderna för den ordinarie arbetstidens begränsning uppställs i förslaget dels vissa huvudregler och dels en rad undantag för skilda verksamhetsområden. Beträffande det husliga arbetet innebär förslaget i detta avseende, att den ordinarie arbetstiden skall regleras under en tid av två veckor i följd och härvid uppgå till högst 96 timmar samt att dygnsmaximum skall utgöra 10 timmar utom ett dygn i veckan, då det skall vara 11 timmar. Förslaget innehåller emellertid vissa bestämmelser, som ger arbetarskyddsstyrelsen rätt att medge annan fördelning av den ordinarie arbetstiden.

Förutom bestämmelser om ordinarie arbetstid innehåller förslaget regler om tid för nödfallsarbete och övertid m. m.

Beträffande frågan, huruvida hembiträdeslagen bör bibehållas sedan den föreslagna allmänna arbetstidslagen trätt i kraft, anför utredningen.

Utredningen har i det föregående utgått från antagandet att hembiträdeslagen bör finnas kvar. Som påpekats innehåller denna lag en del bestämmelser, vilka närmast motsvarar vad man finner i kollektiva avtal inom andra delar av näringslivet. Detta är en omständighet som talar för lagens bibehållande. Vidare är utredningen av den uppfattningen att en dylik lag, begränsad till att avse endast sådana frågor som nyss nämnts, bidrar till att jämställa hembiträdeskåren med andra arbetstagare. Det är av betydelse att ett hembitråde skall kunna ha rätt att påfordra ett skriftligt avtal. För hembiträdets del är det vidare av betydelse att hon under sjukdom har rätt att disponera det till henne upplåtna rummet. De sjukförmåner, som hembiträdeslagen talar om, minskar visserligen i värde efter den obligatoriska sjukförsäkringens ikraftträdande men den dagliga tillsyn som hembiträdeslagen föreskriver är dock av ett visst värde. För arbetsgivaren är det en för-

del att i vissa situationer kunna utan vidare uppsäga hembiträdet till avflyttning.

I anslutning till vad sålunda anförts föreslår utredningen, att hembiträdeslagen efter vissa ändringar göres permanent.

Utredningen är inte enhällig. En av utredningens ledamöter, hr Rudenstam, har nämligen förklarat sig inte kunna dela majoritetens uppfattning beträffande lämpligheten av att under en allmän arbetstidslag inordna ett så speciellt arbete som det husliga. Enligt hr Rudenstams mening bör en hembiträdeslag av samma beskaffenhet som den nuvarande i stort sett tillgodose rådande behov.

Över arbetstidsutredningens betänkande har efter remiss yttranden inhämtats från ett hundratal myndigheter och sammanslutningar. Härvid har förslaget att inordna hembiträdena under en allmän arbetstidslag tillstyrkts bl. a. av *Sveriges husmodersföreningars riksförbund*, *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* och *Landsorganisationen*. Åtskilliga remissinstanser, som yttrat sig rörande denna fråga, har emellertid avstyrkt förslaget eller i vart fall framfört starka betänkligheter mot detsamma. Till dem hör bl. a. *arbetarskyddsstyrelsen*, *socialstyrelsen*, en del *länsstyrelser* och *Svenska arbetsgivareföreningen*.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Ericsson, anför följande:

»Såsom framgår av den lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser innehåller hembiträdeslagen inte några regler om arbetstidens längd för dag, vecka eller annan tidsenhet. I stället ges i lagen föreskrifter om den minsta fritid, som ett hembiträde skall äga åtnjuta. Lagen har alltså inte karaktär av en arbetstidslag i vanlig bemärkelse utan är till sin natur en fritidslag.

Både vid lagens tillkomst år 1944 och vid de tillfällen, då dess giltighetstid förlängts, har ingående diskuterats, huruvida icke lagen borde ges formen av en verklig arbetstidslag. Olika alternativ har härvid övervägts. Då lagen antogs stod valet närmast mellan å ena sidan en fritidsreglering och å andra sidan en metod, varigenom nettoarbetstiden — dvs. bruttoarbetstiden med frånräknande av måltidsuppehåll och andra raster — skulle bestämmas antingen till högst 8 timmar om dagen eller till högst 192 timmar under en period av fyra veckor, dvs. i genomsnitt 8 timmar om dagen. Av vissa skäl stannade statsmakterna för fritidsalternativet och samma ståndpunkt intogs år 1947, då i samband med lagens förlängning ett system med maximering av nettoarbetstiden ånyo övervägdes. När frågan om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen nästa gång togs upp år 1950, upplystes, att såväl Norge som Finland genom lagstiftning reglerat arbetstiden för hembiträden på så sätt, att bruttoarbetstiden bestämts till 10 timmar om

dagen. I avbidan på att erfarenheter skulle vinnas hur den norska och finska lagstiftningen verkade i praktiken ansågs slutlig ståndpunkt inte böra tagas till frågan om en arbetstidsreglering för hembiträderna, och hembiträdeslagen gavs därför fortsatt giltighet under ytterligare tre år. Då frågan ånyo behandlades år 1953, förelåg ett av arbetsmarknadsstyrelsen utarbetat förslag till arbetstidsreglering på det husliga området. I likhet med den norska och finska lagstiftningen innebar förslaget en reglering av bruttoarbetstiden, vilken föreslogs maximerad till i genomsnitt 10 timmar per dag, varav 2 timmar beräknades bortfalla för hembiträdets måltider och egna sysslor. Under remissbehandlingen av förslaget framkom bl. a., att arbetstidsutredningen, som tillsatts för att överse arbetstidslagstiftningen i dess helhet, övervägde möjligheterna att ordna den lagliga regleringen av hembiträdernas arbetstid på ett annat sätt än arbetsmarknadsstyrelsen tänkt sig. Med hänsyn härtill ansågs det inte lämpligt att för hembiträdeskåren införa en form av arbetstidsreglering, som måhända skulle behöva omkonstrueras när arbetstidsfrågorna om några år togs upp till allmän prövning. Hembiträdeslagen gavs därför, utan att dess karaktär av fritidslag ändrades, fortsatt giltighet under ytterligare tre år.

Arbetstidsutredningen har numera slutfört sitt arbete och framlagt förslag till ny arbetstidslagstiftning. Bl. a. har utredningen förordnat, att vår nuvarande huvudförfattning på arbetstidsrättens område — 1930 års lag om arbetstidens begränsning — samt vissa speciella arbetstidslagar avlöses av en allmän arbetstidslag, som i princip skall omfatta alla arbetstagare. I förhållande till vad som nu gäller innebär detta förslag bl. a., att åtskilliga grupper av anställda, vilkas arbetstid f. n. inte är lagligen reglerad, inordnas under den allmänna arbetstidslagen. Till dessa grupper hör hembiträderna. Vidare har utredningen framlagt ett förslag till en särskild arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer samt ett förslag till lag om förkortad ordinarie arbetstid för arbetstagare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete.

Innan ståndpunkt tages till arbetstidsutredningens förslag, som bygger på förutsättningen att den normala arbetstiden, raster oräknade, skall utgöra i genomsnitt 8 timmar om dagen utom för vissa arbetstagargrupper med påfrestande eller hälsofarligt arbete, måste åtskilliga komplicerade problem noggrant prövas. Vid de överväganden, som ägt rum inom socialdepartementet, har jag kommit till den uppfattningen, att slutlig ställning till förslagen inte bör tagas förrän möjligheterna till en allmän arbetstidsförkortning kan överblickas. Frågan härom utredes f. n. av en särskild kommitté — utredningen om kortare arbetstid — som inte torde hinna redovisa resultat av sitt arbete så tidigt, att en proposition om ändrad arbetstidslagstiftning hinner framläggas redan för 1956 års riksdag. Att bryta ut frågan om hembiträdernas arbetstid från det stora problemkomplex, vari den ingår som en detalj, synes mig inte lämpligt, i all synnerhet som åsikterna rörande en arbetstidsreglering på det husliga området är mycket delade. Jag förordar därför, att

hembiträdeslagen t. v. bibehålles vid sin karaktär av fritidslag och att dess giltighetstid förlänges för ytterligare tre år, dvs. t. o. m. den 31 oktober 1959. Detta hindrar givetvis inte, att spörsmålet rörande lagstiftningens innehåll upptages till omprövning så snart det finnes lämpligt.»

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet

Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 10.

Stockholm den 9 februari 1956

På andra lagutskottets vägnar:

ELSA JOHANSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Nils Elowsson, Axel E. Svensson, fru Carlqvist, herrar Mannerskantz, Grönkvist, Anders E. Johansson, fru Hamrin-Thorell och herr Alvar Andersson;

från andra kammaren: fru Johansson i Norrköping, herrar Jacobsson i Tobo, Nilsson i Göteborg, Lundberg, Carlsson i Bakeröd, fröken Höjer fröken Sandell och fröken Wetterström.